

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Verksamhetsredovisning för Barnafrid – Nationellt Kompetenscentrum vid Linköpings Universitet för perioden 1/1 – 31/12 2016

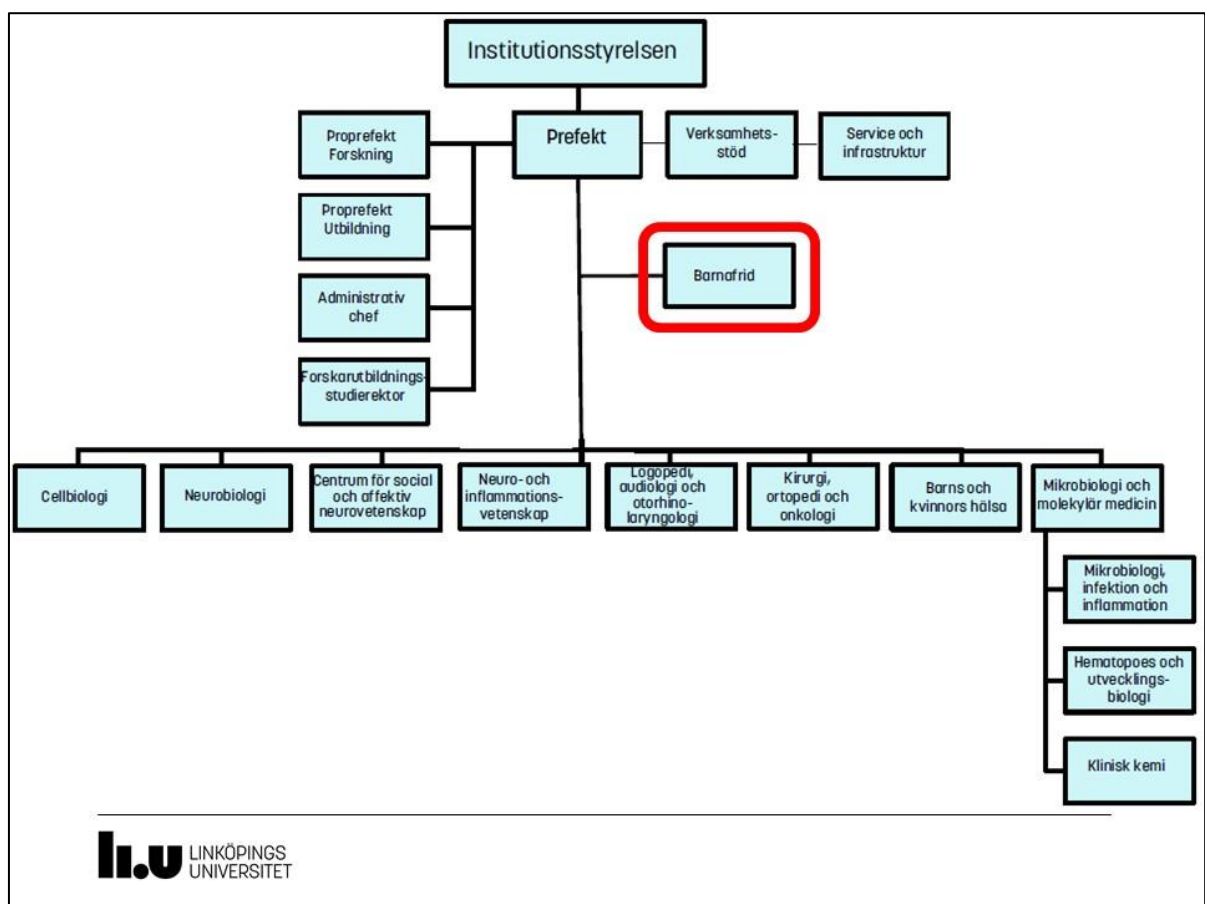
Linköpings Universitet erhöll genom regeringsbeslut II:3 den 17 juni 2015 (S2012/275/FST) ”Uppdrag att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn”. För uppdragets genomförande erhöles 5 000 000 kr för år 2016. Den följande redovisningen kommer efter en övergripande inledning i huvudsak att följa den uppdragsbeskrivning som gavs i regeringens beslut. En separat ekonomisk redovisning inlämnas separat senast 31/3 2017.

1. Inledning

Parallellt med uppdraget har år 2016, ägnats åt att i grunden skapa en fast organisation för verksamheten. Detta har inneburit att finna en lämplig organisationsform för Barnafrid inom universitetet, utforma ett anknytningsavtal till institutionen, anställa personal och rekrytera såväl en interimistisk som en ordinarie styrelse för Barnafrid.

1.1. Organisation

Under hösten gjordes en omorganisation av Institutionen för klinisk och experimentell medicin (IKE) varvid Nationellt kunskapscentrum Barnafriid organisatoriskt placerades som ett självständigt institutionscentrum direkt underställt prefekten med ett anknytningsavtal beträffande administrativ service (se figur).

1.2. Styrelse

Efter att Barnafrid först har haft en interimistisk styrelse rekryterades, efter rektorsbeslut (28/11 2016), under hösten 2016 en ordinarie styrelse. Mandatperioden för ledamöterna är 2017-19. Styrelsen består av personer med olika bakgrund från såväl myndigheter, frivilligorganisationer som universitet (från vänster till höger):

Kjerstin Bergman, projektledare Sveriges kommuner och landsting
Cecilia Sjölander*, generalsekreterare Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Lena Banck*, hälso- och sjukvårdstrateg Region Östergötland
Inger Ashing, ordförande Ideell Arena
Carl Göran Svedin, professor emeritus Linköpings universitet (ordförande)
Marianne Ny*, överåklagare Åklagarmyndigheten
Rikard Tordön, doktorand och studeranderepresentant Linköpings universitet
Per Dannetun, forskningsdirektör Linköpings universitet
Gunilla Sydsjö*, adjungerad professor Linköpings universitet

*Även med i den interimistiska styrelsen som hade sitt första möte 17/8.

1.3. Personal

Rekryteringen av personal, lektorer och ny centrumchef slutfördes under sommaren och hösten. Personalen är (från vänster till höger):

Doris Nilsson, biträdande professor, 50 %
Carl Göran Svedin, professor emeritus, forskningsansvarig 20 %, samt centrumchef t.o.m. 2016
Gisela Priebe, docent gästlektor 20 %
Rikard Tordön, doktorand
Linda Jonsson, lektor 50 %
Therese Björn Johansson, administratör
Karin Röbäck de Souza, lektor 50 %
Björn Tingberg, lektor 50 %
Moa Mannheimer, centrumchef fr.o.m. 2017 (infälld till vänster), 100 %
Cecilia Fredlund, doktorand (infälld till höger)

Personalen samlades för en första Kick Off på Yasuragi, Stockholm 12-13/10, se bild ovan.

1.4. Referensgrupp

Barnafrid har i dagsläget ingen egen referensgrupp utan medverkar i andra redan befintliga såsom Brottsoffermyndighetens samverkans grupp för brottsofferarbete i Sverige.

1.5. Invigning av Barnafrid

Barnafrid invigdes den 7 december 2016, under en kunskapsfylld dag på Konsert & Kongress i Linköping. Under dagen deltog runt 300 personer som alla på något sätt arbetat eller arbetar med utsatta barn. Centrumchef Carl Göran Svedin välkomnade besökarna med att berätta om vägen fram till det som idag är det nationella kunskapscentrumet Barnafrid och sedan presenterade tillträdande centrumchef Moa Mannheimer sin syn på framtida utmaningar.

Under dagen hölls det två föreläsningar på ämnena sexuella övergrepp och barnmisshandel. Professor David Finkelhor från University of New Hampshire och professor Staffan Janson från Karlstads universitet gjorde tillbakablickar till det

arbete som har tagit oss dit vi är idag och sina visioner och utmaningar inför framtiden. Dagen avslutades med en paneldiskussion med titeln *Vad behöver göras på området innan 2025 – vad är Barnafrids roll?* I panelen deltog: Åsa Regnér, Barn-, äldre- och jämställdhetsminister; Annika Öster, generaldirektör Brottsoffermyndigheten; Carolina Överlien, docent i socialt arbete; Staffan Janson och Carl Göran Svedin. Panelen var överens om att samarbetet över professionsgränserna är viktigt och vikten av Barnafrids roll i detta arbete. Dagen avslutades med att barn- och äldre- och jämställdhetsminister Åsa Regner förklarade Barnafrid invigt.

2. Aktiviteter

Under 2016 deltog Barnafrid i flertalet aktiviteter av olika slag. De var alla på olika sätt relaterade till de huvudsakliga uppgifter som regeringen beslutat i uppdraget till Barnafrid, 2014. Nedan presenteras ett urval av aktiviteter.

2.1. Samverkan med andra berörda aktörer

Barnafrid har medverkat i olika samarbetsgrupper och centralt initierade projekt under 2016:

Samverkansgrupp för brottsofferarbete leds av Brottsoffermyndigheten. Syftet är att informera om och vid behov koordinera olika myndigheters och andra aktörers aktiviteter. Medverkande i detta nätverk är Brottsofferjouren, Bris, Polismyndigheten, Roks, Rädda Barnen. Unizon, Åklagarmyndigheten, Kronofogden, Sveriges advokatsamfund, Domstolsverket, NCK, Södersjukhusets antivåldsgroup samt Tryggare Sverige. Gruppen träffas vid två tillfällen under 2016. Från Barnafrid deltog Carl Göran Svedin.

”Jag vill veta” och ”Liten”. Brottsoffermyndigheten drev en referensgrupp med anledning av regeringens uppdrag om att ta fram handledning för personal i förskolan utifrån boken *”Liten”* och webbplatsen *”Jag vill veta”* (Ju2015/07534/KRIM). Medverkande i referensgruppen är Barnombudsmannen, Statens skolverk, Socialstyrelsen, Statens skolinspektion, Allmänna Barnhuset samt SKL. Gruppen träffades vid två tillfällen under 2016. Från Barnafrid deltog Carl Göran Svedin.

Webbutbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) drev en referensgrupp med anledning av deras

webbutbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer som släpptes den 20/9 2016. Medverkande i referensgruppen är representanter för Kvinnofrid, Landstingen Sörmland och Västernorrland, MUCF, Brottsofferjourerna, Polisen, Migrationsverket, Roks, Brottsoffermyndigheten, Länsstyrelsen Stockholm. Gruppen träffades vid ett tillfälle under 2016. Från Barnafrid deltog Carl Göran Svedin.

Hearing om en modell för att samla kunskap om prostitutionen över tid.

Socialstyrelsen bjöd in till en hearing 2/2 2016 relaterat till regeringens uppdrag S2015/06285/JÄM om en modell för att samla kunskap om prostitution. Barnafrid medverkade utifrån att nuvarande personal har genomfört tre epidemiologiska ungdomsstudier på området 2004, 2009 samt 2014 (finansiering med statliga medel), prostitutionskartläggningen "Prostitution i Sverige 2012", liksom olika intervjustudier med unga som säljer sex. Från Barnafrid deltog Linda Jonsson.

Medverkan i *Brottsoffermyndighetens möte om barn som brottsoffer i forskningen* 14/9 för diskussion om den kommande kunskaps- och forskningsöversikten under redaktion av Anna Wergens. Från Barnafrid deltog Carl Göran Svedin.

2.2. Utbildningsaktiviteter för yrkesverksamma och andra

I avseende att sprida befintlig kunskap har Barnafrid medverkat i olika föreläsningsaktiviteter under verksamhetsperioden 2016.

2.2.1. Almedalen

Barnafrid hade ett starkt engagemang i Barnrättstorget under Almedalsveckan 2016. Barnrättstorget anordnades av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Barnombudsmannen. Barnafrid deltog genom att bemanna tältet samt att ansvara för tre seminarium. Det första seminariet "Övergrepp på nätet - hur påverkas utsatta barn?" hölls av Linda Jonsson tillsammans med advokat Ulrika Rogland. Seminariet "Sex som självskadebeteende - vad fyller det för funktion?", hölls av Linda Jonsson i samarbete med Stockholms Tjejjour. Slutligen hölls seminariet "Utagerande beteende hos barn och ungdomar - trasiga eller elaka barn?" av Carl Göran Svedin och Niklas Långström (professor vid Uppsala universitet). Personal vid Barnafrid var också inbjudna att medverka i 5 paneler som anordnades av Brottsoffermyndigheten, Brottsofferjouren, Bris samt Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillsammans med Barnombudsmannen.

2.2.2. Enskilda utbildningsinsatser

Föreläsning Barn o trauma KI, Stockholm 25/2 (L Jonsson)
Föreläsning BUP-kursen Linköpings Universitet, 16/2 (L Jonsson)
Föreläsningar för HOPP, Trasdockans dag Skellefteå, 28-29/2 (CG Svedin)
Föreläsning för BRIS, Malmö, 3/3 (CG Svedin)
Föreläsning för BRIS, Hässleholm, 8/3 (CG Svedin)
Föreläsning för svenska barnläkarföreningens barnmisshandelssektion, 11/3 (CG Svedin)
Föreläsning Workshop Childhood, Stockholm 22/3 (CG Svedin)
Föreläsning på Barnrättsdagarna i Örebro, 13/4 (L Jonsson)
Föreläsning HOPP Uppsala, 15/4 (CG Svedin)
Rektorsprogrammet Stockholms Stad, 2/5 (L Jonsson, CG Svedin)
Föreläsning BOSÖ-utbildningen 6/9 (CG Svedin)
Föreläsning Linköping Barnahus' utbildning att tala med barn, 23/9 (CG Svedin)
Föreläsning för Rsci, Stockholm, 6/10 (CG Svedin)
Föreläsning Umeå Dags att prata om sexuella övergrepp mot barn, Umeå 18/10 (L Johnsson)
Föreläsning BOSÖ-utbildningen 1/11 (L Jonsson)
Föreläsning vidareutbildning läkare, KI Stockholm 19/10 (L Jonsson)
Föreläsning Ersta, Stockholm 9/11 (L Jonsson)
Föreläsning vidareutbildning KI, Stockholm 10/11 (L Jonsson)
Föreläsning ECPAT Stockholm 17/11 (L Jonsson)
Föredragning för BUP-Nätverket Linköping 18/11 (D Nilsson, CG Svedin)
Föreläsning Allmänna Barnhuset *Sexuell exploatering av barn – juridiken och praktiken* 22/11 (L Jonsson)
Föreläsning doktorandkurs IBL, 12/12 (CG Svedin)

2.2.3. Podcast

Linda Jonsson spelade in en podcast med "Anna" som lagt ut avklädda bilder på nätet. Denna var den första delen av fem i Barnrättspodden som initierades av journalisten Caroline Engvall,
<http://www.barnafrid.se/2016/06/07/ny-barnrattspod/>

.

2.2.4. Media

Barnafrids personal har medverkat i media vid några tillfällen under 2016 utifrån våldtäkter under festivaler, att sexuella övergrepp händer många unga samt varför det är svårt för barn att prata om sexuella övergrepp.

<https://www.gp.se/nyheter/debatt/festival%C3%B6vergrepp-en-droppe-i-havet-skolan-%C3%A4r-v%C3%A4rst-1.3482897>

<http://www.aftonbladet.se/senastenytt/ttnyheter/inrikes/article23099730.ab>

<http://www.forskning.se/2016/10/13/sexuella-overgrepp-vardag-for-unga/>

<http://www.kristianstadsbladet.se/kristianstad/svart-for-barn-att-beratta/>

Barnafrid har själva varit aktiva på sociala medier genom Instagram, Facebook samt genom uppdatering av nyhetsflödet på Barnafrids hemsida. Therese Björn Johansson har varit ansvarig.

2.2.5. Kunskapssammanställning om våld mot barn med funktionsnedsättning

Tillsammans med Stiftelsen Allmänna Barnhuset to Barnafrid fram en kunskapssammanställning om våld mot barn med funktionsnedsättning. Rapporten lämnades över till regeringen den 28/9 2016, <http://www.barnafrid.se/2016/09/28/ny-rapport-fran-stiftelsen-allmanna-barnhuset-och-barnafrid-om-barn-med-funktionsnedsattning-och-deras-utsatthet/>

2.2.6. Pågående utvecklingsprojekt

Barnafrid har under året påbörjat två projekt tillsammans med Allmänna Barnhuset på uppdrag av Regeringen inom ramen för regeringens handlingsplan 2016-2018 till skydd för barn mot människohandel, exploateringen och sexuella övergrepp (skr. 2015/16:192). Det första rör en fördjupningsstudie *om barn som utsatts för övergrepp på nätet*. Fördjupningsstudien utgår från undersökningen *Unga sex och Internet i en föränderlig värld* och ska rapporteras januari 2017. Det andra projektet har som huvudsyfte att *utveckla en modell för stöd och behandling för barn som utsatts för sexuella övergrepp och fysiskt våld*. Projektet innehåller olika delmoment, t.ex. en kunskapsöversikt om metoder för screening, stöd och behandling, och ska slutredovisas december 2018.

2.3. Omvärldsbevakning

Barnafrid har under verksamhetsperioden aktivt följt utvecklingen då det gäller internationella publikationer på området samt närvarat vid olika konferenser och möten. Nedan är ett urval:

Nordiska Forskarnätverket kring Barnahus i Norden. Barnafrid har aktivt medverkat i detta och det första gemensamma projektet var att skriva en nordisk Barnahusantologi. Denna blev färdig under hösten 2016 med förväntad tryckning våren-sommaren 2017 (C G Svedin).

PROMISE (Promoting Multidisciplinary Interagency Services for Child Victims of Violence). Barnafrid har aktivt medverkat i EU/Daphne projektet PROMISE vars syfte är att producera och sprida en modell för "good practice" genom utvecklandet av Barnahus i EU. Medverkande länder är utöver Sverige Island, Holland, England, Belgien. Från Barnafrid medverkar Carl Göran Svedin.

Barnafrid stod tillsammans med Barnahus i Linköping som värd för arbetsgruppens och expertgruppens möte i Linköping under närvaro av HMD Silvia 28-29/11 2016. Slutkonferens för projektet kommer att vara i Bryssel 13-14/6 2017

Nordiska konferensen om barnmisshandel och omsorgssvikt. Barnafrid medverkade i såväl arbetsgrupp som den vetenskapliga kommitteen till den nionde konferensen som ägde rum i Stockholm 22-25/5 2016 under invigning av HMD Silvia och Barn-, äldre- och jämställdhetsminister Åsa Regner (L Jonsson/C G Svedin). Under konferensen höll Barnafrid två presentationer. Den första om rapporten Unga sex och Internet- i en föränderlig värld av CG Svedin, L Jonsson, G Priebe samt en presentation av L Jonsson om sexuella övergrepp på nätet).

30:e San Diego International Conference on Child and Family Maltreatment 25-28/1 2016. Närvarande var CG Svedin och L Jonsson

25th APSAC Colloquium New Orleans 21-25/6 2016, Närvarande från Barnafrid var C G Svedin och L Jonsson

Barnrättsdagarna, 12-13/4 2016. L Jonsson deltog samt hade en presentation.

Närvarande vid Childhood Foundations seminarie *KnowViolence in Childhood*_ 15/11 i Stockholm. Carl Göran Svedin.

World Childhood Foundation om att starta Barnahus i Leipzig, Tyskland, under närvaro av HMD Silvia, 8/10 Leipzig. Carl Göran Svedin inbjuden föreläsare.

Föredrag i samband med *besök av Maria Estela Ortiz, Executive secretary of National Council for Children of Chile, 6/12*, Socialdepartementet, Carl Göran Svedin.

Medverkande och föredrag i samband med *the Commission on Human Rights, Gender Equality, Missing Persons and Petitions at the Assembly of the Republic of Kosovo*, besök av Barnhus Linköping 15/12. Carl Göran Svedin

2.4. Tvärprofessionella utbildningar och kurser.

Vid Linköpings Universitet ges sedan 1998 den s.k. BOSÖ-utbildningen (7,5 hp). Utbildningen vänder sig i första hand till de professioner som möter barn och ungdomar i samrådsförfarande när misstankar om barnmisshandel och sexuella övergrepp föreligger. Det innebär professionella från polis och åklagarväsendet, socialtjänsten, rättsmedicin och hälso- och sjukvårdens specialister inom barnmedicin, gynekologi och barn- och ungdomspsykiatri. Kursen ges i stort sett varje år.

Barnafrid ger också, i samarbete med Karolinska Institutet, Karlstad Universitet och Ericastiftelsen, kursen Barn och trauma (7,5hp). Det är en kurs på avancerad nivå som belyser barns påverkan av att leva i svåra situationer och som ger en översikt över olika evidensbaserade behandlingsmetoder. Kursen riktar sig tvärprofessionellt vad det gäller deltagarna. Det är tredje gången detta samarbete sker kring kursen. Kursen pågår nu och nästa kursstart är planerad till våren 2018.

Tidigare påbyggnadsutbildning (BOSÖ-II) ersätt av metods specifika utbildningar. Några av dessa har startat men arbete pågår att göra dem till universitetskurser samt att bygga strukturer för att säkerställa kvalitet och regelbundenhet i utbildningarna:

KIBB (Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel) är en behandlingsmetod med evidens och som rekommenderas när barn utsatts för fysisk misshandel i hemmet. Att ta KIBB till Sverige startade 2006 som ett samarbete mellan Allmänna Barnhuset och Linköpings Universitet (barn- och ungdomspsykiatri) samt Linneuniversitetet (socialt arbete). Under åren 2010-11 översattes manualen (med stöd av Socialstyrelsen) och en försöksverksamhet startades. Därefter har sedan 2012 Allmänna Barnhuset stått för utbildningar och universiteten genomfört de vetenskapliga utvärderingarna som fortfarande pågår.

Fr.o.m. hösten 2017 planeras att utbildningen att ges vid Linköpings Universitet/Barnafrid.

TF-KBT (TraumaFokuserad Kognitiv BeteendeTerapi) är den behandlingsmetod med bäst evidens vid traumasymptom hos barn och unga. Utbildningen i TF-KBT togs till Sverige via BUP-Elefanten som genomfört utbildningar i flera delar av landet under de senaste åren. Nu pågår arbete med att certifiera fler utbildare och handledare samt förbättra förutsättningarna för återkommande utbildningar samt att knyta den till universitetet. Om utbildningen kan ges vid Linköpings Universitet/Barnafrid blir det sannolikt först 2018.

CPP (Child – Parent Psychotherapy) är en behandlingsmetod för barn 0-7 år som har upplevt åtminstone en traumatisk händelse (våld i olika former, sexuella övergrepp, allvarliga olyckor och traumatisk förlust) och som ger uttryck för psykisk ohälsa, anknytningsstörning, svårigheter med socialt samspel och beteendeproblem inklusive PTSD. Behandlingsmetoden utgår från anknytningsteori, psykodynamisk utvecklingspsykologi, traumateori och teorier om social inlärning och kognitiv beteendeteori. Utbildningen ges för närvarande vid Ericastiftelsen som uppdragsutbildning (20 hp) men planeras att så småningom kunna ges vid Linköpings Universitet/Barnafrid.

Child and Family Traumatic Stress Intervention (CFTSI): CFTSI är en ny metod i Sverige. Det är en evidensbaserad behandlingsinsats i krisstöd/sekundär prevention till barn och föräldrar där barnet upplevt eller bevittnat olika typer av trauma. Interventionen är kort och bedöms passa Barnahusens' verksamhet bra. Barnafrid kommer under 2017 erbjuda en pilotutbildning för några verksamheter för att sedan följa upp och se över framtida behov.

I samarbete med fakultetens utbildningsutskott planeras hur dessa utbildningar på avancerad nivå i en framtid ska kunna utformas (kursplaner) och sättas högstskolepoäng och om möjligt till vissa delar integreras. En grundläggande tanke är att ett kurspaket inklusive andra kurser (t.ex. Barnskyddskurs, se 2.6.3) ska kunna vara en framtida bas för ett mastersprogram "Barn som far illa". Ansvarig för planering av detta är lektor Björn Tingberg.

2.5. Samordning, länk mellan forskning och praktik

2.5.1. Nätverk

För yrkesverksamma som arbetar med utsatta barn har det funnits ett antal nationella nätverk som mer eller mindre vuxit fram på ideell bas ur ett behov av att dela kunskap och erfarenheter samt att ordna vidareutbildningstillfällen inom området.

Behandlarnätverk

Det äldsta av dessa nätverk det s.k. BUP-nätverket som startades 1995 av BUP-Elefanten och har sedan dess träffats 1-3 gånger per år med oftast internationella föreläsare kombinerat med gruppdiskussioner och konsultationer. Medlemmarna i nätverket har varit personal vid Sveriges BUP-kliniker/mottagningar som arbetar specifikt med utsatta och traumatiserade barn. I och med att Barnafrid tagit över nätverket har det att vidgas till att omfatta även behandlare vid privat verksamhet och ideella organisationer. Nätverket då bytt namn till Behandlarnätverket. Ansvarig för nätverket är bitr professor Doris Nilsson. Under hösten arrangerades en utbildningsdag och en workshop med Barbara Bonner USA, 17-18/11.

Barnahusnätverket

Barnahusnätverket, startades 2008 på initiativ av Rädda Barnen i Stockholm och träffas 2 gånger årligen. Här varvas föreläsningar och utvecklingsfrågor med diskussioner där olika erfarenheter, rutiner och praxis kan delas mellan de olika Barnahusen. Med i nätverket är samtliga svenska Barnahus (ca 30 st) och dess multiprofessionella personal (polis, åklagare, läkare, socialsekreterare, behandlare m.fl.). Ansvarig för nätverket är professor emeritus Carl Göran Svedin.

Barnahusnätverket har mötts två gånger 2016 i Sundbyberg 25/4 samt i Linköping 21/9 (internationell föreläsare var Jim Gamble, UK) i anslutning till Linköpings Barnahusdag 20/9.

Socialtjänstnätverk

Gällande det tredje nätverket som riktar sig till socialtjänsten så har ett intensivt förberedelsearbete pågått under 2016. Tanken är att nätverket ska erbjuda kontinuerlig vidareutbildning för socialsekreterare gällande barn som utsatts för våld och andra övergrepp. Ansvarig för nätverket är Karin Röbbäck de Souza.

Efter separata träffar med olika nätverk anordnade Barnafrid ett första nätverksmöte 17/3 som i första hand vände sig till dessa redan existerande nätverk i Sverige. Utöver ett program som fokuserade på ensamkommande flyktingbarn, trauma och omhändertagande så var fokus på att få deltagarnas synpunkter på ett behov av ett kunskapsnätverk för svensk socialtjänst.

De närvarande representerade bl.a. BBIC samordnare – Socialstyrelsen, Regionala utvecklingsledare kopplade till länsstyrelserna, Socialchefsnätverk – SKL, Regionala utvecklingsledare – SKL, Barnahusnätverket samt Nationellt Nätverk om Våld och Unga för myndigheter och organisationer – Region Västra Götaland.

Detta nätverksmöte resulterade bl.a. i en enkät vars avsikt var att få en bättre bild av vad socialsekreterare anser om tillgången till kunskap om våld mot barn. Enkät från Barnafrid skickades ut till samtliga Sveriges kommuner. Det var upp till den enskilde kommunen att avgöra vem och hur många socialsekreterare som enkäten distribuerades till. Totalt innehöll enkäten fyra frågor för olika svarsalternativ samt möjlighet till fria kommentarer. Enkäten besvarades av 407 personer från 100 av landets 290 kommuner. Detta kompletterades med intervjuer av socialsekreterare i Botkyrka, Haparanda och Åtvidabergs kommuner. Rapporten från studien väntas vara klar under vårterminen 2017.

Barnskyddsteamens nätverk

I samband med att nätverket för svenska barnskyddsteam träffades i Linköping 1-2/12 beslöts att Barnafrid tar över ansvaret för detta nätverk. Ansvarig för nätverket är lektor Björn Tingberg.

Ytterligare nätverk kommer diskuteras under året såsom t.ex. nätverk för de som arbetar med barn och ungdomar som agerar ut sexuellt (BUAS) samt ett forskarnätverk.

2.6. Angelägna utvecklingsområden

Barnafrid gavs möjlighet att i 2015 års verksamhetsberättelse komma med förslag på angelägna utvecklingsområden. På flera av de tre utvecklingsområdena har initiativ tagits varför dessa bara listas i slutet på detta avsnitt och f.ö. hänvisas till den relativt utförliga beskrivningen i 2015 års verksamhetsberättelse.

2.6.1 2016 års angelägna utvecklingsområden

2.6.1.1. Behov av kunskap, kunskapsspridning samt insatser angående barn och ungdomar med sexuella beteendeproblem

Detta angelägna utvecklingsområde område anfördes i verksamhetsrapporten 2015, men angelägenheten stöds idag av det arbete som gjorts i Europa Parlamentet (2013/0408(COD) – 09/03/2016) och vars direktiv syftar till att förbättra situationen,

utredningen och omhändertagande för barn som är misstänkta eller anklagas för brott. Direktivet påpekar rätten till information, skriven såväl som muntlig, anpassad till ålder och mognad och vikten av att få ett legalt biträde. Man understryker också rätten till en individuell bedömning och att denna ska göras så tidigt som möjligt i brottsutredningen och ska utföras av kvalificerad personal och så långt det är möjligt genom en multiprofessionell utredningsmetodik. Direktiven understryker rätten till en medicinsk undersökning för att utreda den misstänktes fysiska såväl som psykiska hälsa ska genomföras bland de som är omhändertagna samt att förhöret ska spelas in audio-visuellt. Direktivet som förväntas bli antagna under 2017 rekommenderas i viss mån ett förfaringssätt som liknar det som Barnhusen erbjuder, dvs. en barnvänlig och multiprofessionell utredning. Direktivet gäller givetvis alla typer av brottslighet men barn med sexuella beteendeproblem som förövare av sexualbrott får ses som en viktig grupp i detta sammanhang. En utveckling mot ett barnvänligt omhändertagande inklusive rehabilitering är väl i linje med behovet av ett nationellt kunskapscentrum på området enligt nedan.

Ökad uppmärksamhet har riktats mot unga som utsätter andra barn eller ungdomar för sexuella övergrepp. I flera internationella och svenska studier har konstaterats att andelen unga bland de som begår sexuella övergrepp är stor, att personer <18 år utgör minst en tredjedel. I tidigare forskning har också konstaterat att konsekvenserna för offret kan vara lika allvarliga när förövaren är en ung person som när det är en vuxen.

Barn och unga som begått sexuella övergrepp är i högre grad själva utsatta för våld och övergrepp än andra ungdomar. Bland de som i en gymnasiestudie självrapporterar att de utsatt någon för sexuellt tvång under barndoms- eller ungdomsåren, har närmare hälften varit utsatta för fysisk misshandel, jämfört med en tiondel av ungdomar som inte begått sexuella övergrepp. På samma sätt är att själv ha varit offer för sexuella övergrepp 4 till 5 gånger vanligare hos gruppen som begått övergrepp, en signifikant skillnad. Bland yngre barn med sexuella beteendeproblem är egen utsatthet för sexuella övergrepp eller sexuell exponering vanligt förekommande. I en intervjustudie med unga vuxna som begått övergrepp under barndoms-/ungdomsåren är försummelse pga missbruk hos föräldrar en dominerande erfarenhet från barndomen.

När sexuella övergrepp begås inom familjen/släkten, ofta av ett äldre barn mot ett yngre, är det en särskilt svår situation för föräldrar att hantera, men också för professionella. I en totalundersökning av alla anmälningar till socialtjänsten av unga som begått sexuella övergrepp, rörde en fjärdedel övergrepp mot yngre syskon/släktingbarn. När barn blir utsatta för sexuella övergrepp av syskon måste hela situationen hanteras av socialtjänsten, både när det gäller det barn som är utsatt och den som utsätter. Föräldrar är i behov av ett starkt kvalificerat stöd för att klara av att

fortsatt vara föräldrar för både offer och förövare.

I arbetet inom socialtjänst/BUP är barn/unga som utsätter andra för sexuella handlingar ett komplicerat område som kräver särskild kunskap hos professionella. Arbetet rör barn som ofta själva varit utsatta för övergrepp, våld eller försummelse där konsekvenserna blir att andra barn/unga drabbas. För att bryta cykler av övergrepp krävs verksamma insatser från professionella. Det finns en betydande osäkerhet bland professionella om hur arbetet ska utformas. Kunskapsområdet är ungt och det krävs därför stöd för att utveckla principer för god praktik kring utredning/riskbedömning, kring behandling. För att uppnå modeller för bästa praktik krävs kontinuerligt inhämtande av internationella erfarenheter. Vidare behövs fortsatt svensk forskning inom området.

Om kunskapen inte förstärks finns en risk att man fortsatt försummar insatser för barn/unga med sexuella beteendeproblem, vilket också innebär att man försummar ett viktigt förebyggande arbete inom området sexuella övergrepp mot barn.

På olika sätt har det framkommit att unga som skadar sig genom sex är en grupp som är särskilt utsatt då det kommer till erfarenheter av olika typer av våld och övergrepp och som också har sämre psykisk hälsa än de flesta andra unga. Dessa unga utsätter sig dessutom för stor fara under t.ex. sexuella möten. Det saknas idag kunskap kring denna grupp såsom vad unga själva menar med att skada sig genom sex, hur det går att förstå beteendet samt vilken funktion skadandet fyller. Kunskapsluckorna påverkar möjligheten för unga att få stöd och behandling samt hur de kan få bättre rättsligt skydd. I april 2016 kommer Barnafrid att tillsammans med Stiftelsen Allmänna Barnhuset att genomföra ett två dagars expertmöte på Sättra Bruk för att kartlägga kunskapsläget och identifiera kunskapsluckor.

I Socialstyrelsens rapport till regeringen ”Behandlingsinsatser för personer som har begått eller riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn” (Socialstyrelsen, 2011) formulerades en rad förslag som sedan vidareutvecklades i Socialstyrelsens rapport ”Förslag att utveckla behandling för personer som riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn” (Socialstyrelsen, 2015). Den senare utredningen sammanfattade sina förslag i tre huvudpunkter;

2.6.1.1.1. Utvärdering och utveckling av behandlingsmetoder

Utredningen föreslog att en forskare skulle ges i uppdrag att planera för en internationell utvärdering av behandlingsmetoder för personer som begår och riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn. Detta senare regeringsuppdrag (S2015/04650/SAM) är nu slutfört och föreligger bl.a. som en Forte-rapport december 2015 men behandlar bara vuxna förövare.

Vidare föreslogs att datoriserade system utvecklas för uppföljning av behandling inom hälso- och sjukvård och socialtjänst samt att en eller flera bedömningsmetoder utvecklas och prövas för att dels bedöma vuxna personers risk att begå sexuella övergrepp mot barn, dels bedöma deras behov av och mottaglighet för behandling.

Slutligen rekommenderades under denna punkt att internetbaserade program utvecklas för att motivera till och ge behandling till ungdomar och vuxna som riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn. Parallellt utvecklas motivations- och behandlingsprogram för ungdomar som har utsatts för sexuella övergrepp.

Kommentar: Ovanstående förslag har stort stöd bland de som arbetar med dessa barn och ungdomar. BUP-Elefant i Linköping och nätverket Barn- och Unga som Agerar Sexuellt (BUAS) har både utvecklat ett förslag till datoriserat behandlingsuppföljningsprogram för ungdomar som utsatts för sexuella övergrepp ett program som dessutom skulle kunna utvecklas för även denna målgrupp. Det pågår dessutom ett arbete med utvärdering av riskbedömningsinstrument (t.ex. ERASOR, AR-RSBP), varför detta med fördel bör stödjas och utvecklas vidare.

2.6.1.1.2. Tillgång till behandling

Specialiserad behandling för barn och ungdomar med sexuellt problembeteende inrättas i norra Sverige för att säkra tillgången till sådan behandling i hela landet. Ekonomisk stimulans bör ges till landsting som vill etablera sådan specialistvård.

Kommentar: Barn och ungdomar som agerar ut sexuellt behöver ha lika rätt till hjälp, stöd och behandling som barn som varit utsatta för övergrepp. Båda grupperna bör kunna få denna hjälp oavsett var i landet man bor.

2.6.1.1.3. Vägledning till föräldrar och professionella

Informationsmaterial utvecklas som kan användas som grund för vägledning. Materialet anpassas till olika målgrupper som föräldrar, ungdomar samt professionella som arbetar med eller utreder och behandlar barn med sexuellt problembeteende. Materialet behöver också göras tillgängligt i olika former, exempelvis som bok, på internet samt som informationsbroschyrer eller liknande.

Avslutningsvis föreslås att en organisation ges ett nationellt ansvar att via telefon ge vägledning till socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri och andra som har frågor som rör barn med problematiskt sexuell beteende och unga som riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn.

Kommentar och förslag: Vi föreslår att Barnafrid även ges i ansvar att vara nationellt kunskapscentrum för barn och ungdomar som agerar ut sexuellt (barn med sexuella beteendeproblem). Detta är rationellt då kunskapsfälten ligger nära varandra, då de flesta som arbetar med unga som agerar ut sexuellt också arbetar med sexuellt utsatta barn och att Barnafrid i sin struktur kommer att vara ett nav i kunskapsinsamling och kunskapsspridning samt med erfarenhet att driva nationella nätverk.

Dessutom kommer Barnafrid ha möjlighet att rekrytera de mest kompetenta på området i Sverige och utgöra en god grund för ett framtida innovativt arbete.

För att säkerställa att barn och ungdomar som agerar ut sexuellt får en jämlik vård behöver detta område prioriteras och regleras i diskussioner med SKL på samma sätt som det eftersatta behovet av stöd, hjälp och behandling för offer av sexuella övergrepp och fysisk barnmisshandel.

2.6.1.2. Reformerad sexualundervisning

Alla som går i skolan har rätt att få kunskap om den egna kroppen, sexualitet och rättigheter. Det ger bra möjligheter att välja hur man vill leva, och hur man kan hålla sig frisk och nöjd. Därför är sex och samlevnad obligatoriskt i skolan. Sex och samlevnad är dock inget ämne utan ska ske inom ramen för andra ämnen i skolan. Detta innebär såväl en risk för en splittring av ämnet och att ingen tar ansvar för ämnet.

Uppmärksammade ärenden och generella företeelser under de gångna åren i form av t.ex. festivalövergrepp och sexuellt ofredande på skoltoaletter och duschar, talar starkt för att barn- och ungdomars sexuella integritet behöver stärkas. Såväl Skolverket som UMO har frågat elever om deras uppfattning om den nuvarande sex- och samlevnadsundervisningen och svaren är över lag nedslående både när det gäller form, timantal som innehåll.

Barnafrid anser att det är angeläget att sexualundervisningen ges i en bredare kontext, utifrån aktuellt kunskap och med samma kvalitet över hela landet. Utöver sedvanlig sex och samlevnadsundervisning utifrån anatomi, sexualitetsutveckling och könssjukdomar/preventivmedel behöver andra aspekter tillkomma. Sexuella övergrepp och ofredanden förebyggs utifrån strukturerat arbete med *relationsskunskap* och omfattar bl.a. arbete med attityder, relationsfärdigheter, ömsesidig respekt för personlig integritet och personliga gränser och kommunikation inte minst på Internet. Sexualiteten börjar inte i sovrummet utan i ungas samspel med varandra och sexualundervisningen behöver utgå från det. Vi behöver också arbeta med frågan övergripande och låta kunskapen följa barn på ett åldersanpassat sätt under hela sexualitetsutvecklingen från förskola till högstadiet.

Rekommendation: Först behövs kunskapen inom området sexualundervisning sammanställas för att rätt kunskap ska ligga till grund för skolans sexualundervisning. Man behöver också se över hur lärarna som ska erbjuda detta får rätt utbildning och metoder att använda. Sedan måste kvaliteten säkras genom uppföljning av innehållet och utfallet samt att det får den nationella spridning som är en förutsättning. Barnafrid deltar gärna i ett sådant utvecklingsarbete.

2.6.1.3. Kunskap om våld och andra övergrepp mot barn bör införas i examinationsordningen i relevanta barnutbildningar

Att kunskapen om våld och andra övergrepp mot barn bland de yrkeskategorier som i sitt arbete dagligen möter barn är bristfällig kan förklaras bl.a. med att få yrkesutbildningar har detta i sina kurser och utbildningar. När regeringen nu tagit initiativet bl.a. i ”En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor” (Skr. 2016/17:10) så vill vi understryka att samma initiativ behöver tas då det gäller barns utsatthet för våld och andra övergrepp. På samma sätt som det i de flesta lärarexamina finns skrivningar om att studenterna ska kunna göra bedömningar utifrån barnets rättigheter utifrån barnkonventionen bör kunskapen om våld och andra övergrepp mot barn vara obligatoriska moment inom de utbildningar som riktar sig till yrken som i sitt dagliga arbete möter barn. Även Universitetskanslersämbetet (UKÄ) konstaterar i sin rapport ”Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildningar” (2015) att kunskapen om våld mot barn behöver utvecklas för att studenterna ska få de kunskaper de behöver för att möta våldsutsatta barn i sina kommande yrken.

Aktuella yrkesutbildningar där våld mot barn och andra övergrepp behöver införas i respektive examinationsordningar är många men framför allt förskole- och lärarutbildningar, utbildningar inom hälso- och sjukvården samt socialt arbete. Från ett långsiktigt perspektiv är detta nog, tillsammans med återkommande fortbildningsinsatser, den viktigaste reformen för att öka kunskapen bland dessa viktiga yrkesgrupper och därmed bidra till att bättre identifiera och hjälpa utsatta barn. Barnafrid deltar gärna i att ta fram olika utbildningspaket.

2.6.1.4 Att barn erbjuds läkarundersökningar i samband med polisutredning

Inom Barnhusverksamheterna ska sjukvården ha en självklar roll. I nuvarande upplägg görs eventuella läkarundersökningar utifrån det rättsmedicinska behovet på initiativ av åklagaren. Det vi ser är att detta görs i förhållandevis få av ärendena som kommer till landets Barnahus. Det beror dels på begränsad tillgång till läkare med rätt kompetens men beror också på okunskap hos professionella kring huruvida detta gynnar barnet eller inte. Det finns tre viktiga anledningar till att detta behöver förbättras och utvecklas.

I första hand behövs fler rättsmedicinska undersökningar göras för att man ska kunna göra fynd till stöd för den rättsliga utredningen.

I andra hand behövs läkarundersökningar erbjudas barnen för att säkerställa att de mår fysiskt bra och inte har några skador. Inte minst är det viktigt att hjälpa barn att

se att eventuella skador är läkta, att de ser ut som de ska och om de inte gör det kunna säkerställa att de erbjuds den vård de behöver.

Ett tredje viktigt område är att tillgodose utsatta barns behov av generell hälsoundersökning. Barn som utsätts för våld och övergrepp har också ofta en eftersatt hälsa på alla nivåer, inklusive tandvård, vaccinationer, eksembehandlingar osv. Därför är det angeläget att alla barn som blir aktuella för utredning hos polis och socialtjänst får genomgå en hälsoundersökning på liknande sätt gällande barn som placeras enligt LVU.

Dessa tre behov tillgodoses inte utifrån nuvarande regelverk och praxis och troligtvis behövs det organiseras utifrån både en rättsmedicinsk undersökning och en hälsoundersökning då det både gäller en rättslig insats och en vårdinsats. Men att detta möjliggörs är en central fråga för att skapa ett helhetsomhändertagande av barn som misstänks vara utsatta för brott.

Rekommendation: Att tillgången och användandet av rättsmedicinska undersökningar i Sverige systematiskt följs upp samt att nationella riktlinjer för hur både det rättsmedicinska och hälsorelaterade omhändertagandet bör se ut på Barnahus upprättas. Genom nationell samordning och utvärdering kan det sedan utvärderas.

2.6.2 2015 års angelägna utvecklingsområden

I 2015 års verksamhetsredovisning påpekades ytterligare två angelägna utvecklingsområden där olika initiativ påbörjats från centralt håll. Hur detta utvecklas över tid får Barnafriid återkomma till inte minst den i punkt 2.6.2.2. obligatoriska utbildningen. De två angelägna utvecklingsområden nedan kan i sin helhet läsas i 2015 års redovisning.

2.6.2.1.

Ramverk för Barnahus i Sverige och kvalitetssäkring av dess innehåll

2.6.2.2.

Behov av en obligatorisk utbildning för socialsekreterare som gör barnskyddsutredningar i samband med barnmisshandel och omsorgssvikt.

2.6.3. Övrigt

Barnfrid har aktivt arbetat med sin hemsida www.barnafrid.se samtidigt som det finns oändligt mycket kvar att göra för att fylla rollen som en central informatör – Barnafridportal.

3. Inför 2017

Det kommande året blir det första verksamhetsåret med full personalstyrka vilket öppnar upp nya möjligheter och en ökad produktivitet.

Barnafrids *hemsida har etablerats* men behöver utvecklas och bearbetas. För detta behövs på sikt utökade resurser med framför allt en tjänst som informatör.

En *barn/ungdomsgrupp* kommer under året etableras.

Under året kommer två *kunskapsöversikter* att levereras.

Utformning av egna rapporter och minst fyra korta populärvetenskapliga sammanfattningar, ”värt att veta om.....”.

Under hösten kommer socialtjänstnätverket etableras.

Under året undersöka möjligheten för en finansiering av en *Barnafrids konsultationstelefon* dit yrkesverksamma kan ringa och få informationer, konsultationer och handledning.

Andra planerade aktiviteter är:

25-26/5 Barnrättsdagarna i Örebro 25-26/4 med en presentation.

13-14/6 Avslutande konferens i PROMISE-projektet i Bryssel.

21-23/6 The APSAC Advanced Training Summit, Portland USA

2-9/7 Almedalsveckan med flertal presentationer och panelmedverkan.

1-4/10 European Regional Conference Haag med två presentationer.

Föreläsningar på Domstolsakademin, Domstolsverket, Stockholm
Nationella utbildningsinsatser för ST-läkare samt färdiga specialistläkare inom barn och ungdomspsykiatri i samarbete med Transkulturellt centrum.

För Barnafrid

Carl Göran Svedin
Professor/centrumchef 2015-2016

Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum
Linköpings Universitet
Campus US, Hus 511, Plan 12
581 83 Linköping